

Piotr Rossa

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

 <https://orcid.org/0000-0002-3473-1448>

Pneumatyczność Eucharystii we współczesnej teologii w Hiszpanii

Niniejsze opracowanie podejmuje temat pneumatycznych ujęć Eucharystii u współczesnych teologów w Hiszpanii. Przez stwierdzenie „współczesnych teologów w Hiszpanii” pragnę wskazać na reprezentatywnych autorów, którzy zasadniczo prowadzili bądź prowadzą badania na uczelniach i w ośrodkach teologicznych na terenie państwa hiszpańskiego. Przedstawiciele refleksji nad Eucharystią w perspektywie pneumatycznej pochodzenia hiszpańskiego odnaleźć można również w ośrodkach badawczych zarówno w pozostałych państwach Europy, jak i na wielu kontynentach, zarówno z racji jakości prowadzonych przez nich badań, jak i z racji powszechności używania języka hiszpańskiego w świecie.

Temat kieruje ku źródłom, którymi są reprezentatywne teksty trzech wybranych i rozpoznawalnych współczesnych teologów podejmujących badania m.in. nad Eucharystią, sakramentami Kościoła i jego tajemnicą: Ignacio Oñatibia (1918–2007)¹, Josep

¹ Por. <https://dadun.unav.edu/bitstream/10171/7203/1/Pablo%20Galimberti.pdf> (27.09.2021); https://www.diariovasco.com/prensa/20070317/pasaia/oiartzun-parroquia-esteban-acoge_20070317.html?ref=https%3A%2F%2Fes.search.yahoo.com%2F (27.09.2021). Związany naukowo z ośrodkiem

Maria Rovira Bellosó (1926–2018)² i Javier Maria Prades (1960–)³. Wśród opracowań szczególnie korzystałem z: G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teología sacramental y propuesta para una enseñanza renovada de la misma*, „Salmanticensis” 63 (2016), s. 353–388 oraz J. Ijalba Perez, *Sacramento y sacramentalidad en los tratados españoles postconciliares*, (Extracto) Pamplona 2010.

Ignacio Oñatibia, jeden z hiszpańskich teologów zaangażowanych w prace Komisji Liturgicznej przygotowującej II Sobór Watykański, podejmując refleksję nad Kościołem i jego misterium, już w latach siedemdziesiątych dwudziestego wieku stwierdził, że „jestemy świadkami postępującej świadomości szczególnej obecności i działania Ducha Świętego w ustanowieniu i tajemnicach Kościoła”⁴. Stwierdzenie to było potwierdzone działaniami przede wszystkim ruchu liturgicznego, którego doświadczenia stanęły u podstaw teologii liturgii II Soboru Watykańskiego. Wielu teologów w Hiszpanii współcześnie podejmujących refleksję nad Eucharystią perspektywę tę przedstawiają jako istotną dla sakramentalnej refleksji.

Podejmując się ukazania zwłaszcza zakresu treściowego problematyki zarysowanej w temacie, najpierw zwrócę uwagę na szeroko rozumiany kontekst związany z rozbudzeniem wrażliwości

teologicznym w Vitorii. Zasadniczym tekstem źródłowym będzie: I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación de la dimensión pneumatológica de los sacramentos*, „Phase” 16 (1976) s. 425–439.

2 Por. https://www.biografiasyvidas.com/biografia/r/rovira_belloso.htm (27.09.2021); <https://www.catalunyareligio.cat/ca/mor-rovira-belloso-teolog-referencia> (27.09.2021). Związany swoimi studiami specjalistycznymi z Uniwersytetem Barcelońskim i Papieskim Uniwersytetem Gregoriańskim w Rzymie. Działalność teologiczną realizował przede wszystkim na Wydziale Teologicznym Katalonii. Podstawowym źródłem jest: J. M. Rovira Bellosó, *Los sacramentos, simbolos del Espiritu*, Barcelona 2001.

3 Por. <https://edicionesencuentro.com/autor/javier-prades/> (27.09.2021). Działalność teologiczną realizuje przede wszystkim w Madrycie na Uniwersytecie San Damaso. Zasadniczym tekstem źródłowym jest: J. M. Prades López, *Dar testimonio. La presencia de los cristianos en la sociedad actual*, Madrid 2015.

4 I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 426.

pneumatycznej w Kościele. Następnie omówię kwestie obecności Ducha Świętego w dziejach zbawienia, w Kościele, a szczególnie w Eucharystii. Ukażę misję i posłanie chrześcijańskie, wynikające ze spotkania z Jezusem Chrystusem w Eucharystii. Tekst dopełnię uwagami końcowymi.

Kontekst: rozbudzenie wrażliwości pneumatycznej w Kościele

Ujmując w sposób zwięzły refleksję o Eucharystii przed II Soborem Watykańskim, należy zwrócić uwagę na mocno prawne i wręcz „chrystomonistyczne” podejście zarówno do sakramentów, jak i do całej rzeczywistości Kościoła w ówczesnej refleksji⁵. Duże znaczenie w tym czasie miało przede wszystkim przygotowanie duszpasterzy do ich posługi we wspólnotach parafialnych, co rzutowało także na kształt tego przygotowania, związany z pragnieniem jak najlepszego podejścia przede wszystkim do problemów prawno-instytucjonalnych związanych z życiem wspólnot i poszczególnych chrześcijan. Takie ujęcia rozumienia działania Ducha były coraz częściej obecne w myśli zachodnich teologów i dominowały nawet w duchowości wierzących, na co zwraca uwagę w swojej syntezie teologicznej Oñatibia:

W doktrynie o Kościele [teologowie zachodni] kładą nacisk przede wszystkim na aspekty chrystologiczne i na elementy instytucjonalne, pomijając elementy charyzmatyczne i przedstawiając działanie Ducha jako funkcję podrzędną – w służbie dzieła Chrystusa i jako gwarancję działania instytucjonalnego Kościoła. Jego doktryna o sakramentach również cierpiała na podobny chrystomonizm⁶.

Wraz z początkiem dwudziestego wieku oraz odnowionymi studiami biblijnymi i patrystycznymi, zwłaszcza w kontekście francuskojęzycznej myśli teologicznej, wiele z tych idei mogło znaleźć

5 Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teología sacramental y propuesta para una enseñanza renovada de la misma*, „Salmanticensis” 63 (2016), s. 369.

6 I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 425–426 (tłum. własne).

miejsce zarówno w soborowym ujęciu Kościoła i sakramentów⁷, jak też w refleksji teologów, którzy korzystali z poszukiwań zawartych w tej twórczości teologicznej⁸. I rzeczywiście wśród wielu teologów hiszpańskich mających do czynienia z refleksją francuskich teologów – z czasem zaś także z pogłębionymi studiami powiązanymi ze spotkaniami ekumenicznymi – można zauważyć rosnące zainteresowanie działaniem Ducha w Kościele i większą wrażliwość na Jego elementy profetyczne i charyzmatyczne.

Wśród licznych czynników, które przyczyniły się do rozbudzenia refleksji nad działaniem Ducha Świętego w Kościele, przywołać należy kontakty ekumeniczne⁹. Spotkania z innymi tradycjami chrześcijańskimi, zwłaszcza związanymi z chrześcijańskim Wschodem, pozwoliły otworzyć się na wymiar pneumatyczny zbawienia, mocno obecny w tej refleksji. Sama działalność na rzecz jedności chrześcijan sprawiała, że osoby ją podejmujące dostrzegały rolę Ducha Świętego jako Tego, który buduje jedność pomiędzy wyznawcami Jezusa Chrystusa¹⁰.

Innym ważnym aspektem, związanym z ukazywaniem ożywiającego wiarę działania Ducha Świętego, było odkrywanie udziału osób świeckich w życiu Kościoła. Refleksja z tym związana pozwalała też pogłębić myśl o uniwersalizmie charyzmatów w służbie wspólnocie Kościoła¹¹. Różnego rodzaju grupy odnowy, które w ostatnich dziesięcioleciach szczególnie mocno zaznaczyły swoją obecność w organizmie wspólnoty kościelnej, pozwoliły zauważyć na nowo tę organiczność i stanowią zaproszenie do głębszego zaangażowania w życie Kościoła¹².

7 Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teología sacramental*, dz. cyt., s. 354.

8 Wśród szerzej cytowanych przez hiszpańskich teologów tekstów francuskojęzycznych odnajdziemy m.in. pisma Y. Congara, I. H. Dalmaisa, C. Dragensa.

9 Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teología sacramental*, dz. cyt., s. 378–379.

10 Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 394–395.

11 Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 421.

12 Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 158.

Stąd współcześnie w refleksji teologów w Hiszpanii wielu z nich – zwłaszcza zajmując się rzeczywistością misterium Kościoła i Eucharystii – postrzega pneumatyczność jako istotny wymiar Kościoła i jego kultu. Dostrzega przy tym niezwykłą i głęboką łączność działania Ducha Świętego z całym misterium zbawienia¹³.

Duch Święty w ekonomii zbawienia i życiu Kościoła

Ducha Świętego utożsamia się z niezmierzoną i nieprzewidywalną mocą Boga, która służy realizacji Jego planu zbawienia. Jego działanie rozpoznaje się na początku świata, w dziejach Izraela, w których szczególnie przemawiał przez świadectwa proroków – aż po wypełnienie czasów w Jezusie Chrystusie, Tym, który ukazuje, poświęca i komunikuje łaskę życia Boga, Jego przyjaźni i bliskości¹⁴.

Od pierwszej chwili swego ziemskiego istnienia Jezus przedstawia się jako Mesjasz, który jest namaszczony Duchem Świętym. Całe Jego przepowiadanie i działalność będą miały swoje źródło w tym namaszczeniu. Zarówno „słowa z mocą”, jak i „czyny z mocą” w świetle Ewangelii są przedstawiane jako czynione w mocy Ducha. Jezus Chrystus nie tylko używał znaków, ale On sam jest wielkim znakiem Bożej miłości miłosiernej. Dotyczy to także przejścia przez krzyż, zmartwychwstanie i uwielbienie¹⁵.

W dziele stworzenia i zbawienia człowieka pneumatologia w sposób najbardziej fundamentalny powiązana jest z chrystologią. Podobnie dzieje się na płaszczyźnie Kościoła i sakramentów, gdy działanie Jezusa Chrystusa i działanie Ducha Świętego połączone

¹³ Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teologia sacramental*, dz. cyt., s. 355.

¹⁴ Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teologia sacramental*, dz. cyt., s. 363.

¹⁵ Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teologia sacramental*, dz. cyt., s. 357.

są w tajemniczej współpracy¹⁶. Tak więc specyficzna misja Ducha Świętego polega na urzeczywistnianiu i upowszechnianiu dzieła Jezusa Chrystusa oraz wprowadzeniu go w serca chrześcijan. Duch Święty jest pośrednikiem odwiecznej obecności Chrystusa Pana w swoim Kościele. Będąc obecnym i aktywnym, uobecnia On Jezusa Chrystusa¹⁷.

To odkrycie na nowo roli i miejsca Ducha Świętego w zbawczych wydarzeniach pozwoliło odnowić spojrzenie na Kościół, nie ograniczając tematów takich jak dary i zamieszkanie Ducha co najwyżej do traktatu o duchowości chrześcijańskiej. Na całość życia Kościoła spojrzano bardziej pneumatycznie, widząc w tym działaniu nieustanną możliwość jego aktualnego przemieniania się w takiej postaci, jaką pokazuje i opisuje Oñatibia¹⁸. We współczesnej myśli o Kościele trudno rozważać jego rzeczywistość bez relacji pomiędzy Duchem a wspólnotą kościelną. Szczególnie pomagają w tym często w epoce posoborowej przywoływane biblijne obrazy Kościoła jako Ciała Chrystusa i żywego organizmu. Kościół aktualizuje się nieustannie jako rzeczywistość historyczna, będąc dziełem Ducha Świętego.

Pneumatyczność sakramentów, pneumatyczność Eucharystii

Ostatnie dziesięciolecia są niezwykle poszerzeniem perspektywy pneumatycznej, gdy chodzi o refleksję nad sakramentami Kościoła.

¹⁶ Należy podkreślić, że nie można mówić o ekonomii Ducha Świętego, w odróżnieniu od ekonomii Syna Bożego – na zasadzie rozłączenia czy też opozycji; należy je raczej przedstawiać w jedności tej samej ekonomii Bożej.

¹⁷ Z różnymi akcentami szczegółowymi tę linię myślenia pogłębiają: J. Espeja, I. Maldonado, C. Floristan, J. C. R. Garcia Paredes. Zob. J. Ijalba Perez, *Sacramento y sacramentalidad en los tratados españoles postconciliares*, s. 299–301. Prades, mówiąc o Kościele, używa w kontekście ukazywania jego charakterystyki ciekawego sformułowania: „somatyzacja Ducha” (*Dar testimonio*, s. 402–404).

¹⁸ I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 425–439.

Hiszpańscy teologowie czerpią współcześnie z tej refleksji niezwykle wiele zarówno z opracowań powstałych w obrębie katolickiej teologii francuskojęzycznej, jak i współczesnej teologii prawosławnej. Początki dwudziestego pierwszego wieku charakteryzuje także wiele odniesień w tekstach tych teologów do niemiecko- i angielskojęzycznych tekstów z sakramentologii. Nie podejmując bardziej szczegółowo tego kierunku refleksji, zwróćmy uwagę na to, w jaki sposób w podstawowych założeniach zarysowywane są wyzwania związane z pneumatycznością Eucharystii (i pozostałych sakramentów).

Najpierw, samo istnienie Kościoła w perspektywie określonych kultur (wspólnot kulturowych) opiera się na Duchu Świętym. Ześłanie Ducha Świętego daje jako bezpośredni skutek kult Kościoła, uwielbienie i ofiarowanie. Kult Kościoła jest darem Ducha Świętego, dzięki któremu to, co ostateczne, wdziera się niejako do naszego ziemskiego życia i otwiera na absolutną przyszłość¹⁹.

Eucharystia jest szczególnym miejscem obecności Jezusa Chrystusa i Jego odkupieńczego dzieła. Właściwą funkcją Ducha Świętego jest przywoływanie w pamięci Kościoła tego wszystkiego, co Chrystus powiedział i uczynił. Słowa „to czyńcie na moją pamiątkę” wypowiedziane przez Jezusa Chrystusa podczas ostatniej wieczerzy należą do tej pamięci Kościoła i do realizowania tej pamięci przez Ducha Świętego. Duch Święty jest reprezentantem Chrystusa w czasie Kościoła sprawującego Eucharystię (i pozostałe sakramenty)²⁰. Takie jest zwłaszcza znaczenie epiklezy: wezwanie Ducha Świętego do działania w sakramentach²¹. Przywoływany już Oñatibia stwierdzi jeszcze radykalniej, że w rzeczywistości, cała liturgia jest epiklezą²².

¹⁹ Por. Ef 5, 19; Kol 3, 16; Rz 8, 15; Gal 4, 6.

²⁰ Por. I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 433.

²¹ Por. I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 433.

²² I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 433: „En realidad, toda la liturgia es epiclesis; las llamadas «epiclesis» no hacen otra cosa que explicar este sentido general de la liturgia” (tłum. własne).

Duch Święty gwarantuje w niej rzeczywisty związek z Chrystusem Odkupicielem²³. Pozwala to też mówić o Eucharystii w harmonijnej syntezie będącej zarazem wypowiedzią chrystologiczną, jak i pneumatologiczną. To właśnie w działaniu Ducha działanie eucharystyczne Kościoła jest działaniem Jezusa Chrystusa²⁴.

Następnie, istotnym działaniem Ducha Świętego w Eucharystii jest włączenie wierzącego w zbawcze działanie sakramentalne, w którym wierzący uczestniczy. Duch Święty znajduje się w tej relacji w szczególnej roli, w której z jednej strony proponuje człowiekowi dar zbawienia, a z drugiej strony pobudza go do pozytywnej odpowiedzi na zbawienie, które człowiekowi jest przedstawione²⁵.

To działanie Ducha Świętego realizuje się przede wszystkim w ludzkim sercu jako interioryzacja dzieła Jezusa Chrystusa oraz bardzo osobiste i najbardziej egzystencjalne przyjęcie Jego Osoby i Jego działania, czyli jako przyjęcie zbawienia. Realizuje się ono w miłości, która przecież przynależy do samego Trójjedynego Boga, Ojca, Syna i Ducha Świętego. Tutaj jest w stanie wypełnić przepaść, która dzieli człowieka od zbawienia, wprowadzając go przez synowską adopcję w intymność Ojca, owoc i dar Jezusa Chrystusa umarłego, zmartwychwstałego i zasiadającego po prawicy Ojca²⁶. Z kolei jako siła, która działa od wewnątrz człowieka, Duch Święty otwiera serce ludzkie na przyjęcie zbawienia, które Bóg ofiaruje mu przez Eucharystię. Czyni go wrażliwym i przejrzystym na obecność i działanie Tajemnicy. Wiara jest tylko pierwszym stopniem tej wrażliwości, która jest zdolnością do postrzegania Boga i do łączenia się w najgłębszej intymności z Jego zbawieniem. Dzięki temu wewnętrznemu działaniu Ducha zbawienie przestaje być zewnętrzne wobec zbawionych, zakorzenia się w nas i przenika nas jako duchowe namaszczenie, które staje się źródłem życia przemieniającego nas i przebóstwiającego²⁷.

²³ I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 433–434.

²⁴ Por. I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 434.

²⁵ Por. I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, dz. cyt., s. 434.

²⁶ Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 402–403.

²⁷ Por. I. Oñatibia, *Por una mayor recuperación*, s. 434–435.

Wreszcie, dar Ducha jest także skutkiem i owocem każdej celebracji sakramentalnej. To, co w zachodniej teologii nazywa się *res sacramenti* (ostateczną rzeczywistością czy skutkiem sakramentów), jest zawsze, ostatecznie *communio*: wspólnotą, dzieleniem się Duchem Świętym jako darem eschatologicznym, syntezą wszystkich dóbr, które płyną z dzieła Chrystusa.

Szczególne skutki, jakie przypisuje się różnym sakramentom na podstawie symboliki właściwej każdemu z nich, są zawarte i syntetycznie wyrażone w tej komunii Ducha Świętego. Uczestniczyć w jedności tegoż Ducha, to uczestniczyć w samej rzeczywistości królestwa; wejść w jedność Ducha, to wejść w komunię samego Trój-jedynego Boga i Jego życia. W liturgii Kościoła, która w całości jest epiklezą, czyli wezwaniem Ducha, echo tej epikletycznej modlitwy Pana w Jego mowie pożegnalnej – „Ja będę prosił Ojca, a On ześle wam innego Pocieszyciela” – przedłuża się i trwa.

Tak więc refleksja nad działaniem Ducha Świętego w Eucharystii pozwala nie tylko wyróżnić podstawowy aspekt jedności tego, co czyni Kościół, z działaniem samego Jezusa Chrystusa, lecz także ukazać łączność osobistą wiernego, który uczestniczy w zbawczym działaniu sakramentalnym Kościoła, z owocem sakramentalnej celebracji²⁸.

²⁸ J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 403: „Takie działanie Ducha zmartwychwstałego i uwielbionego Syna podtrzymuje świadectwo apostołskie po Wielkanocy. Apostołowie byli w bezpośrednim kontakcie z Chrystusem i zweryfikowali prawdziwość jego zbawczego roszczenia. Będą oni zatem uprzywilejowanymi świadkami prawdy chrystologicznej. Jednak dopiero po otrzymaniu Ducha Ojca i Syna będą przygotowani do poznania i dawania wiernego świadectwa prawdzie trynitarnej. Jest to Chrystusowo-apostołskie świadectwo w Duchu prawdy, czyli świadectwo konstytutywne, które w ten sposób zostaje ustanowione jako świadectwo normatywne dla całego Kościoła. Tradycja apostołsko-eklezyjalna zapoczątkowana już przez Chrystusa ma pochodzenie i naturę świadectwa i jest zawsze karmiona świadectwem trynitarnym. Duch Święty w sposób sakramentalny włącza i czyni chrześcijanina uczestnikiem tajemnicy Syna Wcielonego i miłości wewnątrztrynitarnej, wprowadzając go w nią, wyjaśniając mu ją i czyniąc go uczestnikiem tajemnicy Trójcy Świętej” (tłum. własne).

Posłani w spotkaniu eucharystycznym z Jezusem Chrystusem

W Eucharystii Jezus Chrystus staje się obecny, by człowieka karmić i towarzyszyć mu na drogach życia. Jego obecność we wspólnocie jest szczególnie celebrowana w każdej niedzieli, ale On sakramentalnie towarzyszy swoim naśladowcom zawsze, gdy Eucharystia jest sprawowana²⁹. Eucharystia jako ofiara w swych poszczególnych wymiarach jest obecnością Jezusa Chrystusa. Spożywając ze Stołu Eucharystycznego, wierzący w komunii podtrzymuje w sposób systematyczny swoje życie chrześcijańskie.

Jak już wyżej wspomniano, odkrycie pneumatycznego wymiaru Eucharystii (sakramentów, Kościoła) pozwoliło współczesnym teologom z Hiszpanii opisać obecność i działanie Ducha Świętego inaczej niż przed II Soborem Watykańskim. Oto nie chodzi już o statyczną obecność Ducha Świętego – taką, która z przyzwyczajenia będzie zachowywała codzienność i służbę (jawiącą się jako pasywna) zaplanowaną we wszystkich szczegółach – ale o odkrycie Chrystusowej obecności, żywej i aktualnie przyjmowanej w Eucharystii w sposób niezwykle osobisty i wspólnotowy zarazem. Spotkanie takie pozwala naprawdę twórczo i dynamicznie spotkać się z Osobą Jezusa Chrystusa we wspólnocie zbierającej się wokół Niego i na Jego wzór zwracać się ku światu i codzienności³⁰.

Uczestniczyć zatem w spotkaniu Eucharystii z Nim, to odnawiać, stwarzać wspólnotę z poczuciem misji, która pogłębia i zna jej wartość, by budować i realizować królestwo Boże w świecie, bardzo praktycznie, konkretnie i aktualnie, doświadczając działania Ducha w historii.

Łaska Ducha Świętego w Eucharystii Kościoła nie tylko czyni ucznia Pana członkiem Kościoła, lecz także zobowiązuje go do

²⁹ Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teologia sacramental*, dz. cyt., s. 365.

³⁰ Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teologia sacramental*, dz. cyt., s. 358.

poświadczenia o Chrystusie w świecie. W świadectwie chrześcijańskim, zawsze wspólnotowo-kościelnym – chociaż w konkretnych okolicznościach bywa, że realizowanym w sposób bardzo osobisty – tajemnice z życia Jezusa Chrystusa nie należą do przeszłości, lecz są obecne w codzienności ludzkiego życia. Eucharystia i pozostałe sakramenty dają moc pochodzącą od Chrystusa Pana jako Słowa Boga Ojca, który ogarnia poszczególnych ludzi, rodziny, wspólnoty i wszystkich ludzi, ofiarując im konkretne Boże dotknięcie³¹.

Przed wszystkim dzieje się tak przez Eucharystię (i pozostałe sakramenty), że Duch Święty nie przychodzi w nich, aby dokonać czegoś nowego i innego niż to, co już się dokonało w Chrystusie (por. J 14, 26). Duch Święty działa zawsze jako Duch Jezusa. To jest droga do zrozumienia i poznania znaczenia Ducha Świętego w działaniu sakramentalnym Kościoła.

W sakramentalności Kościoła nie chodzi o zracjonalizowane ujęcie całej rzeczywistości umysłem, ale o przeżywane i doświadczane, nie jako jedynie rytuał, ale w różnych przestrzeniach szczegółowych ludzkiego życia³². Innymi słowy, sakramenty stają się widoczne w relacji z innymi i w działaniu na wzór Jezusa Chrystusa – Sługi, który z postawą coraz większej bliskości stara się odpowiedzieć na miłość Boga. Dlatego zwłaszcza Eucharystia – jako widzialny znak miłości Boga, tak powiązany z kenozą służby Zbawiciela – staje się dla wierzących możliwością przemiany. Zaprasza ich też do wielokrotnego przeżywania tego, co zostało odpawione,

³¹ Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 439nn. Teolog z Madrytu prezentuje całą grupę wskazówek dla realizowania świadectwa chrześcijańskiego we współczesnym świecie („drugi” jest dobrem; w procesie, w czasie i w prawdziwych relacjach; przynależność niedyskryminująca; wartość zależności dla skutecznej wolności wszystkich; ponadindywidualizmem i komunitaryzmem; w obliczu ogromu potrzeb; świadectwo wiary i dzieła miłosierdzia; weryfikować propozycję, żyjąc nią).

³² Por. J. M. Rovira Belloso, *Los sacramentos, simbolos del Espiritu*, dz. cyt., s. 17–22. Autor prezentuje w swej refleksji w tym fragmencie tekstu sakramentalne rozumienie struktury ludzkiego bytu jako ciała i duszy, jako zewnętrzności i ludzkiego wnętrza, jako wewnątrzhistorycznych dziejów i otwarcia na transcendencję.

aby z pomocą Ducha Świętego przypieczętować to w misji Kościoła, która nie jest niczym innym niż przekazywaniem życia Jezusa Chrystusa, głoszeniem Jego Osoby w świecie. Tak więc działanie Ducha Świętego w sakramentach nie tylko zakłada i wyraża wiarę, lecz także ją karmi i wzbogaca, aby przemieniać samych wierzących i świat, pośród którego żyją³³.

W łączności sakramentu Eucharystii świadek (indywidualny i wspólnotowy) staje się niejako sakramentem jako ochrzczony (ochrzczeni) i napełniony (napełnieni) Duchem Świętym. Swoją energią „eksploduje” wręcz na zewnątrz, aby podzielić się z innymi tym, co sam (sami) otrzymał (otrzymali) od łaskawego Boga. Świadek w posłudze Ducha już nie tylko działa obdarowany charyzmatami, lecz sam w pewnym sensie staje się „charyzmatem”, wypełniony Duchem Świętym, przekraczający siebie i swoje ograniczenia, by nawiązać wspólnotę z innymi ludźmi. W tej mierze, w jakiej osoba podążająca za Jezusem Chrystusem otwiera się na boskie działanie Ducha Świętego, jako uczestnik obecności Eucharystycznej Jezusa Chrystusa staje się przedłużeniem tej obecności w świecie, „jakby sakramentem”, w przeciwnym zaś razie pozostaje zwykłym zewnętrznym „rytem”³⁴.

Eucharystyczne słowa i gesty, które pojawiają się podczas sprawowania mszy świętej, są więc znakami, które powinny przenikać ludzkie życie, aby rozeznać zbawczą wolę Boga, w której człowiek jako wierzący odnajduje bliskość Boga i to, co Jemu się podoba. W ten sposób rozumie się, że wierzący są zdolni do odczytania przesłania świata, uczą się nieustannie czytać i interpretować ludzkie życie, by być zdolnymi do odczytania wyzwań i nieść w sposób czytelny dla aktualnego świata przesłanie Ewangelii³⁵.

³³ Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 439nn. Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teología sacramental*, dz. cyt., s. 374.

³⁴ Por. J. Prades, *Dar testimonio*, s. 439nn. Por. G. Hernandez Peludo, *Cuestiones actuales de teología sacramental*, dz. cyt., s. 372.

³⁵ Zob. A. Ferrandiz Garcia, *La teología sacramental en una perspectiva simbolica en los teólogos españoles del posconcilio*, Barcelona 2004.

Dlatego działanie Ducha Świętego w sakramentach będzie doświadczeniem zaczynającym się od rozeznania osoby, która w swojej wolności i spontaniczności nie pozwala się zamknąć w różnorodnych schematach. Mówiąc inaczej, podążający za Jezusem Chrystusem od eucharystycznego spotkania z Nim nawiązują relację z osobą Ducha Świętego i z innymi ludźmi, przyjmując na siebie odpowiedzialność – wręcz zobowiązanie – za wyzwolenie całości egzystencji ludzkiej. Sakrament nie może lekceważyć całej historii, a zarazem konkretności ludzkiego serca, ponieważ oznaczałoby to odcięcie się niejako od własnych korzeni³⁶. Osobiste i wspólnotowe spotkanie z Duchem Świętym nie jest pojmowane w kategoriach jedynie spirytualistycznych; jest to duchowość, życie jako sposób i czerpanie smaku ciągłego otwarcia na aktualność w nieustannym napięciu wiary, a zarazem przyjmowanie świata, wspólnot ludzkich i poszczególnych ludzi z radością, pogodą serca oraz pragnieniem odnowienia i ciągle głębszej przemiany.

Zakończenie

Wielu współczesnych teologów w Hiszpanii podejmuje badania naukowe nad Eucharystią (i pozostałymi sakramentami Kościoła). Niektórzy z nich szczególnie wyraźnie podejmują tę refleksję w perspektywie pneumatycznej, której odrodzenie zawdzięczać możemy odnowie teologicznej i soborowej w dwudziestym stuleciu. Treści refleksji kilku najbardziej reprezentatywnych przedstawicieli tegoż środowiska teologicznego stało się przedmiotem badań, których owoce przybliży niniejszy tekst.

Znaczenie osoby Ducha Świętego w Eucharystii (a generalnie również w pozostałych sakramentach Kościoła) zawiera wielkie bogactwo, w którego centrum znajduje się osoba Jezusa Chrystusa. Dlatego Eucharystii nie można oddzielić od sensu i znaczeń życia i historii człowieka, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i wspólnotowym. Poprzez sakramenty Jezus Chrystus

³⁶ Por. J. Prades, *Dar testimonio*, dz. cyt., s. 430.

urzeczywistnia się w ludzkości jako wspólnota Ducha, jako przywoływana z wielką intensywnością na nowo po II Soborze Watykańskim organiczna kategoria-obraz Kościoła: ciało Chrystusa. Tak więc – dzięki Duchowi Świętemu – kościelna wspólnota jako sakrament konkretnej ludzkiej egzystencji objawia rzeczywistość Chrystusa. Każda nowa wspólnota, każda ludzka egzystencja otwarta na działanie Ducha Świętego – Ducha Chrystusowego – jest „nowym stworzeniem” i „nową ludzkością” w nieustannie realizującej się po zesłaniu Ducha Świętego Pięćdziesiątnicy. Otwarcie uczniów Jezusa Chrystusa na napięcie wiary może i powinno w mocy Ducha aktualizować i prowadzić do ciągle nowego nawrócenia w wymiarze osobistym, wspólnotowym, ekumenicznym, ale też szerzej: w każdym wymiarze egzystencji wspólnoty ludzi i świata.

Abstrakt

Pneumatyczność Eucharystii we współczesnej teologii w Hiszpanii

Niniejszy artykuł przedstawia owoce badań nad treścią pneumatycznego podejścia do Eucharystii przez współczesnych teologów w Hiszpanii. Wybrano kilku reprezentatywnych współczesnych teologów pracujących na terytorium Hiszpanii w różnych ośrodkach teologicznych. Uczyniono to ze świadomością, że poza Hiszpanią są inni teologowie, którzy prowadzą swoje badania nad Eucharystią z podobnej perspektywy, nie podejmując ich ujęć. To ograniczenie zostało dokonane ze względu na określone możliwości, jakie stwarzają niniejszej publikacji. Owoce poczynionych badań zostały uporządkowane i przedstawione w kilku punktach. Ukazano najpierw kontekst refleksji nad Eucharystią w linii pneumatycznej, odwołując się do współczesnego rozbudzenia wrażliwości pneumatycznej w Kościele. Odnowa teologiczna i II Sobór Watykański, które pozostawiły wyraźny ślad w teologii i życiu Kościoła, pozwoliły współczesnym teologom w Hiszpanii szerzej i głębiej ukazać rolę i miejsce Ducha Świętego w dziejach zbawienia, w życiu Kościoła, w Eucharystii (i pozostałych sakramentach). Spotkanie z Jezusem Chrystusem w Eucharystii w mocy Ducha Ojca i Syna owocować ma nieustannie w napięciu wiary, w otwarciu na współczesne wyzwania Kościoła, ludzkości i świata, w egzystencji uczniów Chrystusa, realizując to napięcie w ciągłej dynamice nawrócenia i misji.

Słowa kluczowe: Duch Święty, Eucharystia, Kościół, sakramenty, teologia w Hiszpanii

Abstracto

La pneumatica dell'Eucaristia nella teologia contemporanea in Spagna

Questo articolo presenta i frutti della ricerca sul contenuto dell'approccio pneumatologico all'Eucaristia da parte di teologi contemporanei in Spagna. Sono stati selezionati alcuni teologi contemporanei rappresentativi che lavorano sul territorio spagnolo in diversi centri teologici.

Questo è stato fatto con la consapevolezza che ci sono altri teologi fuori dalla Spagna che stanno conducendo le loro ricerche sull'Eucaristia da una prospettiva simile. Questa limitazione è stata scelta a causa delle possibilità specifiche offerte dal quadro di un articolo. I frutti della ricerca fatta sono stati presentati in modo ordinato in diverse sezioni. Prima di tutto, viene presentato il contesto della riflessione sull'Eucaristia nella linea pneumatologica, riferendosi al risveglio contemporaneo della sensibilità pneumatologica nella Chiesa. Il rinnovamento teologico e il Concilio Vaticano II, che hanno lasciato una forte impronta nella teologia e nella vita della Chiesa, hanno permesso ai teologi contemporanei in Spagna di mostrare più ampiamente e profondamente il ruolo e il posto dello Spirito Santo nella storia della salvezza, nella vita della Chiesa e nell'Eucaristia (e negli altri sacramenti). L'incontro con Gesù Cristo nell'Eucaristia, nella potenza dello Spirito del Padre e del Figlio, deve dare una continua dinamica di conversione e missione, nell'apertura alle sfide contemporanee della Chiesa, dell'umanità e del mondo nell'esistenza dei discepoli di Cristo.

Parole chiave: Spirito Santo, Eucaristia, Chiesa, sacramenti, teologia in Spagna